

מ ש ו ת

דאָרף מען פאַרשטיין:

דער לשון "טעות" פאסט אין פאָל ווען מען ווייס אַ געוויסע זאך, נאָר די ידיעה איז ניט קיין ריכטיקע — זי איז אַ טעות'דיקע ידיעה. בעת אָבער אַן ענין ווערט ביי אַ מענטשן "נתעלם" און ער פאַרגעסט אויף אים, פאסט דאָן לכאורה ניט צו זאָגן אַז דער מענטש האָט זיך טועה געווען? מוז מען זאָגן, אַז רש"י'ס לשון "שבא לכלל טעות" בשייכות דערמיט וואָס "נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם", איז מצד דעם וואָס וויבאלד אַז משה האָט געזאָגט די הוראות "תתחטאו", ער האָט אָבער דערביי געזאָגט אַז דאָס גייט אָף כל הורג נפש גוי וכל בגד גוי ומכלל הן — אתה שומע לאו, אַז באַ אַנדערע זאָכן דאָרף מען גאָרניט טאָן — איז זיין זאָגן כלל טעות.

אָבער אויך דאָס איז ניט מובן: הלכות טומאה און הלכות גיעול זיינען דאָך צוויי באַזונדערע ענינים. היינט פאַרוואָס זאָל מען אַגרופן דאָס ניט זאָגן הלכות גיעול בשעת זיין זאָגן "תתחטאו" — הלכות טומאה אַ טעות?

ה, יד: למה דוקא הכעס שבפרשתנו הביאו לכלל טעות — ממשך רש"י "וכן אתה מוצא בשמיני למילואים". וכן בשמעו נא המורים כו" — כי לאחר שלמדנו זבא לכלל כעס באַלל טעות — גם בהי"ל הפי שוהו מפני הכעס.

(5) שלכן בפי בלק (כה, ו) ובפי פנחס (כו, ה) כותב רש"י רק "נתעלמה" — ולא "טעה".

(6) ועיין פרש"י (לא, כג).

א. אין פסוק "ויאמר אלעזר הכהן גו' זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה", שטעלט זיך רש"י אויף "ויאמר אלעזר הכהן גו'" און איז מפרש: "לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם". (און רש"י איז מוסיף, אַז אַזוי געפינט מען אויך ביי שמיני למילואים: ווען בא לכלל כעס בא לכלל טעות, און אַזוי אויך ביי "שמעו נא המורים כו" — על ידי הכעס טעה').

(1) פרשתנו לא, כא.

(2) שמיני, טז ואילך.

(3) חקת כ, ייא.

(4) ומה שרש"י אינו מפרש בא לכלל כו' שם על אתר: בפי שמיני, החילוק בין קדשי דורות לקדשי שעה הוא דבר התלוי בסברא*, ולכן אין מוכרח כ"כ לפי רש שם "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", כי בדבר התלוי בסברא אפשר שתהי' מחלוקת מפני שאין דיעות בנ"א שוות ולא מפני שאחד מהם טועה, וכדמוכח לפני זה (משפטים כג, ב) דאחרי רבים להטות ובכ"ז בדיני נפשות אין אחד מכריע, שמוה מוכח דעת המיעוט אינה טעות (ולהעיר מהחיי לוק שבין טעות בדבר משנה לטעות בשיקול הדעת — סנה' ה, א); בפי חקת, סיבת הטעות י"ל שהיא כמפורש ברש"י (שם, יא) "והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה". משא"כ בנדו"ד "שנתעלמו ממנו כו'", מוכח ור' לפרש "לפי שבא לכלל כעס כו'".

ובכדי שלא יוקשה (להעיר מפרש"י שמות

(*) בזבחים (קא, א) "אלא אמר שמעתי ושכחתי", ובמפרשי רש"י (שמיני שם, כ) שכי' גם כוות רש"י. אבל מפשטות לשון רש"י "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי" (ומשמט ואינו מסיים מאמר הגמרא שם) משמע כפנים ההערה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 109 ואילך.

און אויף דעם האָט ער, אלעזר, מוסיף געווען „אך את הזהב גו'“ — „אך לשון מיעוט“ — אַז אפי' נאָך דעם מטהר זיין די כלים מטומאת מת, טאָר מען זיי ניט נוצן ביז מען וועט זיי מגעיל זיין.¹⁰

איז עפ"ז ניט מובן: די ווערטער „אשר צוה ה' את משה“ זיינען דאָך דער אויספיר פון „זאת חקת התורה“ מיט וועלכן עס ווערט געמיינט דער דין וואָס משה האָט געזאָגט. פאַרוואָס זשע זאָגט רש"י „אשר צוה ה' וגו', תלה ההוראה ברבו“, וואָס לויט דעם באַציען זיך די ווערטער „אשר צוה“ צו „אך את הזהב גו'“ וואָס אלעזר האָט געזאָגט?

ג. איז דער ביאור אין דעם:

צוליב דערמאָנען די הל' טומאה וואָס „הזהיר לכם משה“ פריער איז גענוג אַז אלעזר זאָל זאָגן „זאת חקת התורה“ — אַן דער הוספה „אשר צוה גו'“ — און גלייך נאָכדעם זאָל קומען „אך את הזהב גו'“. פון דעם וואָס ער האָט מוסיף געווען „אשר צוה ה' את משה“, איז מוכרח¹¹ אַז ער האָט עס געטאָן בכדי צו תולה זיין אויך די ווייטערדיקע הוראה (הל' גיעולי עכו"ם וואָס משה האָט ניט געזאָגט) ברבו; אָבער היות אַז די ווערטער „זאת חקת התורה“ זיינען פאַרבוונדן מיט „אשר צוה ה' וגו'“ (כנ"ל ס"ב) ווי ער איז מדגיש „זאת . . אשר“,

ב. דערנאָך שטעלט ער זיך אויף „כאשר צוה ה' וגו'“ און זאָגט „תלה ההוראה ברבו“.

אויך דאָ דאָרף מען פאַרשטיין: דער פי' פון „זאת חקת התורה“ איז, אַז „זאת“ וואָס ער קומט זאָגן (דאָס ווייטער-געזאָגטע) איז די (איין-ציקע) חוקה פון (כללות ה)תורה. וואָס דערפאַר איז רש"י מאריך אין אָנהייב פון פ' חקת „לפי שהשטן ואוה"ע מונין כו'“, אַז די חוקה פון פרה אדומה אויף וועלכע עס שטייט „זאת חקת התורה“, איז אַנדערש פון אַלע אַנדערע חוקים דערמיט וואָס זי איז לגמרי ניט אין גדר השכל¹². איז דאָך ניט מובן: הל' גיעולי עכו"ם זיינען דאָך מובן אין שכל און זיי זיינען ניט קיין חוקה — ווי פאָסט דאָ דער לשון „זאת חקת התורה“?

מזו מען זאָגן, אַז מיט „זאת חקת התורה“ האָט אלעזר געמיינט דעם פריערדיקן דין פון „הזאת שלישי וש-ביעי“ וואָס משה האָט זיי געזאָגט¹³,

(7) נתבאר בארוכה לעיל ע' 124 ואילך.

(8) בראים ר"פ חקת, ש"זאת חקת התורה" שבפרשתנו קאי רק א.אך במי נדה יתחטא" (לא, כג). אבל מפשטות הכתובים משמע שאי (או אדלעיל מוין), כדלקמן בפנים. (או) על כל הפרשה שלאח"ז. ופשיטא שאין מקום לומר (בדרך הפשט עכ"פ) שעה"פ „אך את הזהב גו'“ שנאמר מיד, לא קאי, ועה"פ „אך במי נדה יתחטא“ שבכמה פסוקים לאח"ז — קאי. ובפרט שעיקר „ההוראה“ של אלעזר — שעני אמר „זאת חקת התורה“ — היא הלכות גיעול (שהרי „אך במי נדה יתחטא“ אמר גם משה — עכ"פ בנוגע לכל הורג גוי וכל בגד גוי). וראה לקמן הערה 14.

(9) ואף שטהרת מי חטאת מונה רש"י (אחרי יח, ד) בהסוג ד„חוקות“ לשון רבים (ראה בארוכה לעיל שם) — יל שמכיון שעשיית הפרה הוא בכדי לטהר באפרה, לכן „זאת חקת התורה“ דפרה אדומה כולל גם (הפרט ד)טהרת מי

חטאת. ושאינו בפרש"י פ' אחרי שם, שמכיון שכותב רמ"ז „טהרת מי חטאת“ (ולא „פרה אדומה“ כבפ' בשלח טו, כה), כוונתו לטהרת מי חטאת היא (לא כמו שהוא פרט בפרה אדומה, כ"א) כמו שהוא ענין בפ"ע שיש לו קצת הסברה בשכל, ולכן נכלל הוא בהחוקים שהיצה"ר משיב עליהו.

(10) ראה רש"י פסוק כב.

(11) ראה מפרשי רש"י כאן.

אויף דעם האָט אלעזר געזאָגט „זאת חקת התורה ג'ו' אך ג'ו' — אך לשון מיעוט“: די „חקת התורה אשר צוה וג'“, איז געזאָגט געוואָרן בלויז בנר גע צו מטהר זיין פון טומאת מת, אָבער ניט צו מטהר זיין פון בליעת איסור נבילות.¹¹

ד. פון די ענינים פון „יינה של תורה“ אין פירוש רש"י דידן —

ווען אַ כלי איז בולע אָן איסור (און אַזוי אויך ווען אַ מענטש עסט אַ מאכל אסור, וואָס דאָן איז געשה דם ובשר כבשרו), גייט אַריין דער איסור אין איר, בפנימיות (און דער מאכל האסור בפנימיות האדם). און דעריבער דאַרף מען די כלי מגעיל זיין, בכדי אַרויסצונעמען פון איר דעם איסור וועלכן זי האָט בולע געווען.

(14) ועפ"י יומתק מה שאמר אלעזר „אך במי נדה יתחטא“

— דלכאורה, הרי כבר הזהירם משה על זה*, וגם אלעזר עצמו בתחלת דבריו הזכיר זאת (רש"י פסוק כב) — כי בזה רצה להדגיש שהגיעול והחיתוי הם שני ענינים ואין אחד מועיל להשני, וזהו מה שפרש"י שם (כג): „צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחיתוי לטהרן מן הטומאה“.

אלא שם"מ, מכיון שפשטות הלשון „אך במי נדה יתחטא“ משמע שהחידוש הוא בזה שצריך לחיתוי, ולפי הנ"ל החידוש הוא שהחיתוי אינו מטהרם מן האיסור — ע"כ מוסף רש"י „ורבותינו דרשו כו'“ (וראה משכיל לדוד כאן).

(*) אלא שצריך ביאור — ובפרט ע"ד הפשט (כי ראה שבת טז, א): אפנויי מופנה) — למה לא פירש משה גם כלי מתכות בהל' טומאה שהזהירם (ורש"י רמזם באמרו „כדן שאר טמאי מתים“ (לא, יט) ובהם הרי נאמר „ועל כל הכלים“ (יט, יח)).

מוז מען זאָגן (לויט דעם פירוש) אַז אויך די הוראה וועגן גיעולי עכו"ם איז אַ פרט אין „זאת חקת התורה“.

און דעריבער זאָגט רש"י „בא לכלל טעות“, ווייל דאָס וואָס משה האָט זיי ניט געזאָגט דעם דין פון גיעול, איז עס געקומען מצד דעם וואָס באַ לכלל טעות אַז דער דין פון „תתחטאו“¹², די הויזת מי חטאת איז ניט בלויז מטהר די כלי מטומאתה, נאָר איז אויך מכשיר די כלי פון איר איסור.

און כאָטש דער איסור איז בלוע אין די דפנות הכלי, וואו די מי חטאת קומען כלל ניט אַריין — איז דאָך אָבער אויך די טומאה פאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער כלי, און די עט-ליכע טראָפּנס מי חטאת¹³ וועלכע מען שפּריצט אויף דער כלי ומבחוץ נעמען זי ניט אַרום, און פונדעסטוועגן ווערט די גאַנצע כלי טהור — זעט מען דאָך אַז מי חטאת האָבן אין זיך אַזאַ שטאַרקן כח, וואָס דורך דער הויז פון עטליכע טראָפּנס ומבחוץ נעמען זיי אַרויס די גאַנצע כלי מטומאתה; אויב אַזוי, האָט דאָך שוין אַן אַרט צו זאָגן, אַז די הויז נאָל אויך מכשיר זיין די כלי פון דעם איסור וואָס איז בלוע אין איר.

(12) ואין סתירה לזה מהלשון „נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם“ — כי באם לא היתה מתעלמת ההלכה שהכשר כלים מאיסור שנבלע בהם הוא ע"י הגעלה, ה"י מובן או ג"כ שהזיית מי חטאת אינה מכשירם כ"א צריכים הגעלה דוקא. אלא שמכיון שנתעלמה הלכה זו, הנה אף שמוכן מסברא שא"א להשתמש בכלים שנבלע בהם איסור בלי כל טהרה — אפ"ל טהרתן גם ע"י הזיית מי חטאת. וראה בפנים.

(13) ראה במדבר פ"ט, ח. תנחומא חקת ח.

ווייל אין דעם ענין פון מקיף איז נוגע דער כללות'דיקער איבערשטעל פון דער זאך אדער פון אדם הטמא און זיין איבערגאנג פון טומאה לטהרה; א זאך וואס מעסט זיך ניט מיט כמות, אדער אין שטח.

און דאס איז דער ביאור וואס משה האט געהאלטן אז הויזת מי חטאת קען מכשיר זיין אויך פון איסור — ווייל מקיף פועל'ט אויף פנימי, און ווען ס'איז דא דער כללות'דיקער איבער-שטעל פון דעם מענטשן, דורך מעורר זיין די מקיפים דקדושה, ווירקט עס שוין במילא אויך אויף זיינע כחות פנימיים.

דאס איז אבער בלויז מצד משה', שושבינא דמלכא¹⁵, וואס ער האט גע-קוקט אויף אידן מלמעלה למטה; משא"כ „אלעזר הכהן", וואס ענינו איז אויפהויבן אידן מלמטה למעלה¹⁶, ער האט געזאגט, און ס'איז ניט גענוג די כללות'דיקע ווירקונג אין די כחות פנימיים דורך המשכת המקיף, נאר עס דארף זיין עבודה אויך מיט די כחות פנימיים עצמן.

(משיחת ש"פ חקת תשכ"ה)

18) לקו"ת בהעלותך לא, איב. ר"פ מסעי, ובכ"מ.

19) כי אהרן הוא שושבינא דמטרוניא (ראה מקומות שבהערה הקודמת) „וגם הכה"ג אשר מבניו יש בו בחינה זו" (לקו"ת מסעי פט, סע"א ואילך).

משא"כ טומאה איז ניט קיין ענין וואס קומט אריין אין דער פנימיות הכלי (אדער פון דעם מענטשן) — ס'איז נאר אן ענין פון מקיף¹⁵, מען קען עס ניט „אנטאפן" מיטן שכל¹⁶, דעריבער קומט אויך די טהרה דורך אן ענין פון מקיף: דורך דער טבילה פון דער כלי (אדער מענטש), זעט זיך קיין שינוי ניט אין זייער פנימיות.

און וויבאלד אז טומאת מת איז נאך מער מקיף, וואס האט כלל ניט קיין ארט אין שכל — ווארום ס'איז ניטא קיין הסברה אין שכל פארוואס דער מת, וואס ער גופא איז ניט טמא¹⁷, זאל מטמא זיין אנדערע — איז דערי-בער די טהרה פון טומאת מת אין אן אופן וואס איז נאך מער מקיף: דער חידוש הטהרה בטומאת מת קומט ניט אין טובל זיין דעם דבר טמא אין די מי חטאת, נאר אין דעם שפריצן ב' וג' טיפין.

15) ושני ענינים בזה: א) מה שבטומאה אינו נכנס דבר בפנימיות (נעשה חלק) האדם וחכ"ל, ולא כבאיסור שהמאכל נכנס בפנימיות (לקו"ת שה"ש ט, ג). ב) גם הטומאה עצמה הו"ע של מקיף (ראה לקו"ת תבא מג, ב. לקו"ש ח"ג ע' 985, וראה הערה הבאה.

16) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות: „שהטומאות והטהרות.. אינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו". ומדכתב שם לאח"ו „וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא", מוכח קצת, שכונתו ב„(הטומאות ו) הטהרות" שלפנ"ו היא — (להטומאות ו) הטהרות עצמם.

17) ספרי זוטא (הובא בילקו"ש חקת) עה"פ הנוגע במת. וע"פ המבואר בלקו"ש ח"ז ע' 68, י"ל שכי"ה גם ע"פ דרך הפשט. עיי"ש. וראה שם הערה 15.

ממות ב

איז דאך שוין ניט וויכטיק זייער
הילף אין דעם כיבוש פון דעם אג-
דערן זייט ירדן.

האָט זיי אָבער משה אויף דעם גע-
ענטפערט „האחיכם יבאו למלחמה
ואתם תשובו פה“: אמת טאָקע אַז
דער אויבערשטער פירט די מלחמה,
אָבער גיין אין מלחמה דאָרף מען דאָך,
ובמילא האָט עס ניט קיין אָרט אַז
איערע ברידער זאלן גיין למלחמה
און איר זאלט זיצן דאָ.

אין דאָ האָט משה מוסיף געווען
נאָך אַ טענה „ולמה תניאון את לב
בני ישראל מעבור אל הארץ גו“:
מיט איער בלייבן זיצן דאָ וועט איר
אָפקערן די הארץ פון די אַנדערע אידן
פון גיין קיין ארץ ישראל, ווייל זיי
וועלן אויסטייטשן אַז איער בלייבן
פון דער זייט ירדן קומט מצד דעם
וואָס איר האָט מורא מפני המלחמה
(און דער זאָגן „הארץ אשר הכה ה“)
איז בלויז צו פאָרדעקן איער מורא,
וועט עס גורם זיין אַ חלישות אויך
ביי די אַנדערע אידן.

ובהמשך לזה האָט זיי משה מוכיח
געווען „כה עשו אבותיכם גו“, אַז
אויך די מרגלים האָבן אָפגערעדט
די אידן פון גיין קיין ארץ ישראל,
און ער האָט מסיים געווען „והנה קמ'
תם תחת אבותיכם וגו“.

דאָרף מען פאָרשטיין:

(א) וויבאלד אַז זייער זאָגן „אשר
הכה ה“ איז געווען צו באַוואַרענען
אַז ניט בלויז וועט מען קענען איינ-
נעמען אַי, נאָר עס וועלן דערביי
אפילו ניט זיין קיין שום שוועריקייטן,

א. אין היינטיקער סדרה: ווערט
דערציילט, אַז די בני ראובן און בני
גד האָבן געהאַט מקנה רב, און זיי
האָבן געזאָגט צו משה'ן „הארץ אשר
הכה ה' לפני עדת ישראל ארץ מקנה
היא ולעבדיך מקנה“, דעריבער „יותן
את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה אל
תעבירו את הירדן“. האָט זיי משה
געענטפערט „האחיכם יבאו למלחמה
ואתם תשובו פה ולמה תניאון גו“,
און ער האָט נאָך צו דעם צוגעגעבן
„כה עשו אבותיכם גו“ כדלקמן.

ווי איז ביי זיי געווען מלכתחילה
אָ קס"ד, אַז מען זאל זיי געבן „הארץ
הזאת“ פאַר וועלכער אַלע אידן האָבן
זיך געשלאָגן, און זיי — די בני גד
ובני ראובן — וועלן דאָ זיצן בעת
די איבעריקע אידן וועלן קעמפן אין
ארץ ישראל?

— זאָגט דער אור החיים הקדוש,
אַז אַט"ד טענה האָבן זיי באַוואַרנט
דורכן זאָגן „הארץ אשר הכה ה' לפני
עדת ישראל“: וויבאלד אַז דער אוי-
בערשטער פירט מלחמה פאַר אידן,

(1) לב, א ואלף.

(2) וכמו שהקשה באלשיך כאן (קושיא
(יב).

ברמב"ן כאן (פסוק ב'): „משה חשד
אותם, כי יאמרו כן מפתח אנשי ארץ כנען
.. ולכן ענו אותו חלילה שנירא מהם אבל
נעבור חלוצים כו“ ושמע מדבריו, שגם
לכתחלה רצו לעבור את הירדן, אבל בפשוטו
של מקרא — הרי אמרו „אל תעבירו את
הירדן“ (ולא „אל תחילונו“ וכיו"ב) ובכלל
קשה לומר שמה לא הבינו כוונתם, ולכן
(בשטושי דקרא) מסתבר כהאלשיך ואוה"ח
— כבפנים.

(3) פסוק ג', וכ"ה באלשיך כאן.